

ANDRZEJ NOWICKI

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ, LUBLIN

Manifest EIS z dnia 27 maja 1989 roku
proklamujący utworzenie Zespołu Współtwórców Otwartego
Systemu Filozofii Kultury

Zwracamy się do Wszystkich, których fascynuje to, czego jeszcze nie ma. Do wszystkich, którzy chcą i potrafią samodzielnie myśleć i tworzyć rzeczy nowe. Zwracamy się przede wszystkim do Ciebie, jeżeli zacząłeś czytać ten Manifest.

Każdy ma jakąś filozofie, a powinien mieć także ambicje, żeby filozofia ta była - w jakiejś mierze - także jego własnym dziełem, składając się także i przede wszystkim z tych myśli, do których sam doszedł.

Filozofowie budowali dotąd systemy zamknięte. Nam chodzi o to, żeby stworzyć - pierwszy w dziejach świata - system otwarty.

System jest otwarty przede wszystkim na nowe obszary badawcze, na takie problemy, których dotąd nie stawiano. Największą siłą naszego Zespołu jest to, że każdy myśli samodzielnie i szuka własnych dróg, idzie w innym kierunku, żeby odkryć obszary nie tknięte ludzką stopą, ręką i mózgiem.

Jeżeli każdy z nas ma własny mózg i posuwa się w innym, wybranym przez siebie kierunku, to po co tworzyć Zespół?

Potrzeba utworzenia Zespołu Współtwórców Otwartego Systemu wynika stąd, że najważniejszym czynnikiem rozwoju kultury są spotkania. Kultura istnieje nie tylko dzięki cichemu, spokojnemu, nieustannemu promieniowaniu tych dzieł, które już istnieją, ale także i przede wszystkim dzięki gwałtownym eksplozjom towarzyszącym burzy mózgów.

1. Budujemy wspólnie system filozofii kultury.
2. Budowanie systemu to;
  - projektowanie badań,
  - projektowanie i wytwarzanie nowych narzędzi i technik badawczych,
  - wytwarzanie przestrzeni dla współtwórczej aktywności innych ludzi
3. Budujemy system otwarty:
  - otwarty na zmiany, doskonalenie, uzupełnienie, rozwój,
  - otwarty na współtwórcze uczestnictwo wszystkich, którzy chcą i potrafią uczestniczyć w jego budowie,
  - otwarty na to, co nieoczekiwane, nieprzewidywane i niezaplanowane,
  - wytwarzający szanse, jakie niesie ze sobą przypadek.

Najważniejszymi częściami systemu są:

1. Teoria ergantropii czyli badanie form obecności twórców w wytwarzanych przez nich rzeczach, a w jej obrębie:

- teoria melantropii i zbudowana wokół niej filozofia muzyki,
- teoria eikantropii i zbudowana wokół niej filozofia portretu,
- teoria chryzantropii i zbudowana wokół niej filozofia myślenia systemotwórczego
- teoria eksterioryzacji czyli badanie procesu tworzenia w celu wyjaśniania zjawiska ergantropii,
- perspektywa nieśmiertelności czyli rozmaitych form pośmiertnej obecności twórców we własnych dziełach, w dziełach innych ludzi i w innych ludziach,

- antenatyka czyli badanie form kulturalnej preegzystencji twórców.

Inkontrologia czyli filozofia spotkań badająca w szczególności:

- spotkania w rzeczach.

- interioryzacje czyli traktowanie kultury (muzyki, filozofii, malarstwa, poezji, wiedzy naukowej) jako tworzywa dla procesów autokreacyjnych (dla tworzenia samego siebie, dla budowania własnej osobowości),

- przekształcanie się spotkanych osób w aktywne składniki naszej świadomości

oraz

- zajmująca się projektowaniem i realizacją owocnych spotkań.

Spacjocentryzm czyli filozofia przestrzeni:

- badająca moc spacjogenną (chryzogenną, melogenną, portretogenną, onirogenną) dzieł i

- wytwarzającą techniki poszukiwania i wykorzystywania przestrzeni dla własnej współtwórczej aktywności.

Polimeryzm czyli teoria wielocząstkowej (polimerycznej), wielowarstwowej (poliptychicznej) i policentrycznej struktury osobowości i zbudowany na niej system psychologii obejmujący:

- psychologię spotkań,

- psychologię tworzenia przedmiotów ergantropijnych,

- teorię pyłu psychicznego,

- teorię oddziaływania magnetycznego,

- teorii apercpcji,

- polilektyczną teorię rozwoju osobowości (dialektykę spotkań i autokreacji),

- psychologię dialogu.

Aksjometyria czyli projektowanie technik mierzenia wszystkiego, co warto mierzyć (ateometria, kulturometria, psychometria, ikonometria, muzykometria, ikonometria, *mierzenie gęstości zamyslenia* itd),

- uznanie przedmiotów ergantropijnych za podstawę konkretnego różnicowania przestrzeni i czasu, a więc i za podstawę ich mierzenia.

Teoria czytania

- poszerzająca pole tego, co może być czytane o malarstwo, muzykę i inne teksty,

- odkrywająca nowe sposoby czytania i możliwości łączenia różnorodności monocentrycznych sposobów czytania w czytanie policentryczne,

- oparta na teorii wieloznaczności (zdania, obrazu, motywu muzycznego, zachowania ludzkiego i w ogóle każdego przedmiotu) wynikającego z równoczesnej przynależności do wielu różnych kontekstów, powodującej iryzację, irradiację, interferencję znaczeń,

- obejmującą techniki spacjocentryczne związane z wiedzą o możliwości wielorakiego przekształcenia tekstów ("kultura jako pole wielorako przekształcalne"),

- obejmująca teorie i techniki "roztapiania" (tego, co czytane) w nowym kontekście i związanej z tym teorią kultury świeckiej jako maksymalnie otwartej na różnorodność i maksymalnie pojemnej (życzliwie zainteresowanej wartościami, jakie niesie z sobą różnorodność, to, co inne, to, co nowe, to, co niespodziewane).

Protonika czyli technika odkrywania nowych horyzontów, nowych obszarów badań i działań twórczych, technika wkraczania - po raz pierwszy - na obszary nie tknięte ludzką stopą, ręką i mózgiem w celu wytwarzania rzeczy prawdziwie nowych, których dotąd nigdy jeszcze nie było.

Filozofia warsztatu obejmująca:

- teorie współtwórczej aktywności tworzywa,
- teorie współtwórczej aktywności narzędzi,
- polikrenike czyli technike wykorzystywania wszystkich możliwych źródeł, tworzyw, narzędzi,
- policebronike czyli technike wykorzystywania całości potencjału twórczego,
- technike organizowania działań współtwórczych, wywoływania "burzy mózgów" i wykorzystywania jej wytworów,
- tychike czyli technike wykorzystywania przypadku, korzystania z szans, jakie niesie ze sobą przypadek.

Eutopia czyli budowane na aksjologii policentrycznej projektowanie optymalnych warunków dla rozwoju kultury przez:

- usuwanie barier społecznych, ekonomicznych i politycznych utrudniających powszechne uczestnictwo w procesie budowania kultury,
- wytwarzanie społeczne pożądaných zróźnicowań,
- działania wychowawcze, rozwijające wyobraźnię, ambicje umiejętności pobudzające do działań autokreacyjnych, do samodzielnego tworzenia własnej osobowości twórczej (*pomoc w rozwijaniu skrzydeł*),
- poszerzanie przestrzeni dialogu czyli przestrzeni dla wielopodmiotowych działań mających na celu wytwarzanie nowych rzeczy i pożądaných stanów rzeczy,
- stopniowe przekształcanie społeczeństwa (całej ludzkości zamieszkującej naszą planetę) w społeczeństwo twórców, w którym każdy aktywnie współuczestniczący w budowaniu kultury, w rozwijaniu Nauki i Sztuki, w wytwarzaniu przedmiotów ergantropijnych.

III

Siedem najważniejszych twierdzeń - pole wyjścia dla budowania otwartego systemu EIS:

1. Najbardziej autentycznym i specyficznym ludzkim sposobem istnienia człowieka jest istnienie w wytworzonych przez siebie rzeczach. Należy więc skoncentrować się na badaniach nad różnymi formami obecności człowieka w rzeczach.

2. Najważniejszym czynnikiem rozwoju osobowości a w rezultacie także najważniejszym czynnikiem rozwoju kultury (jako przedmiotu, który rośnie przez wytwarzanie wartościowych przedmiotów i wzbogacanie w ten sposób istniejącego świata dzieł - jako przestrzeni nieśmiertelnej obecności człowieka w rzeczach), są spotkania. Należy więc skoncentrować badania nauk humanistycznych na badaniu różnych form, okoliczności, przebiegów i skutków spotkań i stworzyć sztuke projektowania owocnych spotkań.

3. Najważniejszymi spotkaniami są spotkania w rzeczach, ponieważ:

- ze świata rzeczy czerpiemy pokarm, który przekształcamy w substancje naszej osobowości, mając możliwość wypełniania pamięci najcenniejszymi treściami kulturalnymi (wiedzą, obrazami, muzyką),

- w rzeczach spotykamy ludzi, którzy są w tych rzeczach realnie obecni i którzy mogą stać się aktywnymi składnikami naszej podmiotowości (co przejawia się przede wszystkim w korzystaniu w naszej własnej pracy myślowej z wytworzonych przez nich narzędzi pojęciowych, z ich sposobów myślenia),

4. Najważniejszym kryterium wartości dzieł jest ich zdolność do rodzenia nowych myśli, do pobudzania wyobraźni twórców do tworzenia nowych dzieł. Dzieje się tak dzięki ich własnościom spacjogennym, polegającym na tym, że osoba spotykająca się z tymi dziełami znajduje w nich i wokół nich przestrzeń dla własnej aktywności. Należy więc:

- w procesie wytwarzania dzieł koncentrować się na wytwarzaniu w nich takiej właśnie przestrzeni pobudzającej odbiorców do współtwórczości,
 - w spotkaniach z dziełami szukać przede wszystkim przestrzeni dla własnej aktywności twórczej.

5. Drugim z najważniejszych kryteriów wartości dzieła jest jego nowość, oryginalność, odrebność. Należy więc stawiać takie problemy i podejmować takie zadania, jakich nikt przed nami nie stawiał.

6. Człowiek jest tym, z czym się utożsamia. A ponieważ powinien utożsamiać się przede wszystkim z tymi najcenniejszymi cząstkami własnej osobowości, które umieszcza w wytwarzanych przez siebie rzeczach, należy przyjąć, że nie jest ani monolitem niepodzielnej substancji duchowej, ani - zajmującym określone miejsce w jakimś jednym kawałku przestrzeni - ciałem, ale ma strukturę wielocząstkową (polimeryczną), składającą się z licznych cząstek psychicznych i psychofizycznych, rozproszonych w przestrzeni i w czasie - jest więc realnie obecny w wielu rzeczach na raz i w wielu osobach, które o nim myślą.

7. System EIS ma charakter otwarty na modyfikację, na włączanie nowych myśli, na rozwijanie w wielu różnych kierunkach. Jest otwarty dla osób, które zechcą i potrafią rozwijać ten system od wewnątrz.

Współtwórcą tego systemu może stać się każdy:

- na mocy własnej decyzji autokreacyjnej (uznania się za współtwórcę systemu) i

- przez wniesienie własnego znaczącego wkładu w budowę tego systemu.

Sygnatariusze Manifestu: Czesław Gryko (Lublin), Gigi Montanato (Taurisano), Francesco Politi (Lecce), Teresa Rzepa (Poznań), Ursula Schaarschmidt (Lecce), Stefan Symotliuk (Lublin), Eugenijus Vasilevskis (Vilno).

Objaśnienia

1. Słowo *manifest* powinno kojarzyć się z *Manifestem futuryzmu* z 1909 roku i *Manifestem surrealizmu* z 1924 roku. Były to manifesty artystyczne, ale nasycone były treściami filozoficznymi i wykraczały poza wewnętrzne problemy sztuki. Bruno Jasieński - w swoim *Manifestie* z 20 kwietnia 1921 roku domagał się *natychmiastowej futuryzacji życia*. *Manifest EIS* jest manifestem filozoficznym projektującym nowe sposoby myślenia.

2. Pierwsza wersja *Manifestu EIS* została opublikowana w języku włoskim (A. Nowicki: *L'eismo - il mio sistema filosofico*. "Presenza Taurisanese", r. VII, 1989, nr 4-5 (a po jej przeczytaniu gotowość sygnowania *Manifestu* zgłosili Gigi Montanato, Francesco Politi i Ursula Schaarschmidt).

3. Pierwsze skojarzenia związane ze słowem "EIS" opisałem w pracy: *EIS w tonacji z jedenastoma krzyżkami* ("Akcent", z r. X, 1989, nr 2/36, s. 195-198).

4. Słowo EIS informuje, że system składa się z wielu części, a najważniejsze są trzy: ergantropia, inkontropia, spacjocentryzm. Szerzej o ergantropii mówiłem na V Zjeździe Filozofii Polskiej w Krakowie 11 listopada 1987 roku; (pełny tekst: *Ergantropia jako centralna kategoria filozofii kultury*. "Studia Filozoficzne," 1987, nr 11 (264) s. 3-11); o inkontrologii pisałem m.in. w "Studiach Filozoficznych" 1977, nr 5(138), s. 35-43; 1983, nr 4 (209), s. 87-93 i w pracy zbiorowej *Studia z inkontrologii*. Lublin 1984; o spacjocentryzmie - w "Studiach o Książce", t. 17, 1988, s. 287-299.

5. Data *Manifestu* - 27 maja 1989 roku związana jest z ukończeniem 70 lat życia. W takiej chwili warto zastanowić się nad sporządzeniem testamentu. *Manifest* ten można czytać jak testament czyli wyraz troski o dalsze losy tego, co się zaczęło budować. Obszerniejszą wersją testamentu filozoficznego jest oddana do druku książka: *Spotkania w rzeczach*.

6. Myśl o pracy zespołowej w budowaniu systemu filozofii nie jest nowa.

Wyrasta z doświadczeń Zespołu, o którym pisał Czesław Gryko: *Ogólnopolski Zespół Filozofii Kultury i Filozofii Polskiej XX wieku. Sprawozdanie z działalności 1973-1987*. "Edukacja Filozoficzna" 1988, vol. 4, s. 471-480. Działalność tego Zespołu zaowocowała wieloma pracami zbiorowymi, m.in. *Czas w kulturze* (1983), *Studia z inkontrologii* (1984), *Filozofia przestrzeni* (1985), *Struktura podmiotu* (1988), *Filozofia kultury* ("Annales UMCS" t.X, 1989), *Filozofia warsztatu* (1990), a także blokiem prac o wartości nowatorstwa i różnorodności w "Studiach Filozoficznych" 1983, nr 11-12 (216-217), s. 5-96.

7. Sens występującego w *Manifestie* słowa *protonika* wyjaśniam obszernie w pracy: *Złota Księga Protonów i jej rola w kulturze Czwartego Tysiąclecia* ("Przegląd Humanistyczny" 1989, nr 7, s. 95-102).

Andrzej Nowicki